

PROBLEMATYKA EGZAMINU MAGISTERSKIEGO SPECJALIZACJA TRANSLATOLOGICZNA

TRANSLATOLOGIA

1. **Translatologia jako nauka o przekładzie.** Przedmiot i zadania translatologii.
2. **Pojęcie przekładu.** Rodzaje tłumaczeń w zależności od formy realizacji językowej (ustny, pisemny, mieszany) i od relacji czasowej z momentem aktu mowy (synchroniczny, konsekwentny). Rodzaje przekładu: dosłowny, wolny, adekwatny. Tłumaczenie robocze – jego zalety i wady. Inwariant w przekładzie. Klasyfikacja przekładu w zależności od rodzaju znaku językowego (**przekład wewnątrzjęzykowy, międzyjęzykowy, intersemiotyczny**). **Przekład filmowy.** Wersja z napisami, wersja lektorska i dubbing – ich zalety i wady.
3. **Tłumaczenie automatyczne, historia rozwoju.** Słowniki elektroniczne, przeznaczone do wykorzystania w systemach tłumaczenia automatycznego. Programy typu Translation Memory. Zasady pracy pakietu SDL Trados. Podstawowe wiadomości o funkcjach SDL Trados Translator's Workbench i TagEditor. Internet w pracy tłumacza. Wyszukiwanie informacji.
4. **Warsztat tłumacza.** Charakterystyka podręcznego zasobu słowników i kompendiów tłumacza. Klasyfikacja błędów i potknięć w przekładzie. Rola i funkcja przypisów w przekładzie.
5. **Historia translatologii.** Ewolucja ogólnych poglądów na temat przekładu ze szczególnym uwzględnieniem historii przekładu w Rosji. Rosyjskie teorie przekładu literackiego. Wybitni tłumacze polscy i rosyjscy. Status tłumacza w Rosji i w Polsce dawniej i dziś – najważniejsze daty. Recepcja literatury rosyjskiej w Polsce na podstawie analizy bieżących nowości wydawniczych.
6. **Krytyka literacka a krytyka przekładu literackiego.** Miejsce krytyki przekładu literackiego w translatologii (cele i zadania).
7. **Stylistyczne aspekty przekładu.** Pojęcie stylu i stylistycznego nacechowania jednostek językowych. Stylizacja a przekład.
8. **Ekwiwalencja i jej poziomy.**
9. **Strategie egzotyzacji i adaptacji,** archaizacji i uwspółcześnienia w przekładzie.
10. **Transformacje przekładowe** - leksykalno-semantyczne i syntaktyczne: konkretyzacja, generalizacja, substytucja, tłumaczenie antonimiczne, amplifikacja i redukcja, opuszczenie, inwersja itp. Istota chwytów translatorskich: transkrypcji, transliteracji i kalkowania.
11. **Jednostki translatorskie:** specyfika przekładu leksyki nacechowanej emocjonalnie. Tłumaczenie idiomów, przysłów, porzekadeł, aforyzmów, skrzydlatych słów oraz wtrąceń tekstów precedensowych.
12. Tłumaczenie **nazw własnych** (antroponimów i toponimów). Przekaz nazwisk i imion znaczących w tłumaczeniu.
13. Funkcja i rodzaje **tytułu.** Strategie tłumaczenia tytułów.
14. **Nieprzekładalne w przekładzie** – szerokie i wąskie ujęcie zagadnienia. Pojęcie leksyki bezekwiwalentnej. Problem przekazu realiów. Środki i sposoby oddania kolorytu lokalnego i historycznego w przekładzie. Odtworzenie w przekładzie kalamburów, etymologii ludowej itp.
15. **Intertekstualność** w przekładzie.
16. **Kulturotwórcze aspekty przekładu.**
17. Strategie tłumaczenia **literatury dla dzieci.**
18. Sposoby przekazania **humoru** i zachowania efektu komizmu w przekładzie.
19. Pojęcie **kanonu** w literaturze i w przekładzie. Definicje, polemiki, przykłady.

JĘZYKOZNAWSTWO

1. **Język cerkiewnosłowiański**, jego wpływ na rozwój języka rosyjskiego.
2. Charakterystyka **języka rosyjskiego** i główne **etapy** jego **ewolucji**: język doby staroruskiej, język okresu Rusi Moskiewskiej i epoki Piotra I. M. Łomonosow i jego teoria „trzech stylów”. Spory o kierunek rozwoju języka literackiego na początku XIX wieku; M. Karamzin i A. Szyszkow. Rola A. Puszkina w tworzeniu współczesnego języka literackiego.
3. **Zapóżyczenia** do języka rosyjskiego, ich chronologia i charakterystyka.
4. **Rozwój języka rosyjskiego w XX wieku**.
5. **Nowomowa** – jej historia i ogólna charakterystyka.
6. **Przejawy** nieoficjalnej „**kontrnowomowy**” epoki radzieckiej (underground) – dowcip, młodzieżowa piosenka podwórkowa, czastuszki, folklor dziecięcy, „straszyłki”, „wulgaryzmy artystyczne”, piosenka więziennie-chuligańska, żarty, toasty itp.
7. **Współczesny język rosyjski** – tradycje i nowatorstwo. **Liberalizacja** jako podstawowy proces innowacyjny i jej główne przejawy – internacjonalizacja i wulgaryzacja.
8. **Internacjonalizacja i amerykańizacja** słownictwa współczesnego języka rosyjskiego. Najbardziej otwarte na zapóżyczenia pola leksykalne – ich charakterystyka.
9. **Język literacki i nieliterackie odmiany języka**.
10. **Rosyjska mowa potoczna** i jej cechy szczególne. Prostorieczije – język warstwy niewykształconej i rosyjskie wulgaryzmy.
11. Specyfika **gwary złodziejskiej i młodzieżowej**.
12. Zbiorowe i indywidualne **odstępstwa od normy językowej** w ujęciu przekładowym.

KULTURA ROSYJSKA

1. **Periodyzacja dziejów kultury rosyjskiej**. Charakterystyka poszczególnych okresów: Ruś pogańska (988 roku), kultura Rusi Kijowsko-Nowogrodzkiej (988–1237), kultura czasów niewoli mongolskiej (1237–1480), kultura Państwa Moskiewskiego (XV–XVI wiek), kultura Rusi Moskiewskiej XVII wieku, kultura Rosji XVIII w., kultura Cesarstwa Rosyjskiego (1801–1917), kultura okresu radzieckiego w kraju i na emigracji (1917–1991), rosyjska kultura i rzeczywistość polityczna Federacji Rosyjskiej po 1991 roku.
2. **Elementy kultury ludowej** (mentalność, świadomość estetyczna itp).
3. **Prawosławie** i jego oddziaływanie kulturowe.
4. **Reformy Piotra I** (przejście od świątopoglądu średniowiecznego do nowożytnego; czas: kalendarz; sekularyzacja życia publicznego i prywatnego; nowe instytucje kulturalne; wybitne postacie).
5. Najważniejsze **zabytki architektury Moskwy i Petersburga**: architekci i ich dzieła, style (neoklasycyzm, „neoruski”, secesja), wpływy rodzime i obce.
6. **Wybitni malarze** rosyjscy XVIII–XIX wieku i ewolucja sztuki malarskiej. Od akademizmu (K. Briułłow, F. Bruni) do wolności twórczej: narodziny realizmu (A. Weneccjanow, O. Kiprienski, W. Tropinin, P. Fiedotow). Bunt w petersburskiej Akademii Sztuk Pięknych i fenomen „pieriedwiżniczestwa”. Oblicza realizmu w malarstwie: portret (I. Kramskoj, I. Riepin, N. Jaroszenko, W. Sierow), pejzaż (A. Sawrasow, I. Szyszkina, W. Polenow, A. Quingi), obyczajowość (G. Miasojedow, W. Pierow), malarstwo historyczne (W. Surikow, N. Gay, W. Wiereszczagin), malarstwo marynistyczne (I. Ajwazowski), stylizacja baśniowa (W. Wasniecowa).
7. **Muzyka rosyjska XIX wieku**: powstanie szkoły narodowej (M. Glinka, A. Dargomyżski); „Potężna gromadka” jako przejaw „pieriedwiżniczestwa” w muzyce (A. Borodin, M. Musorgski, M. Bałakiriew, C. Cui, N. Rimski-Korsakow); neoromantyzm końca XIX wieku: P. Czajkowski. Inspiracje literackie w dziełach muzycznych.
8. Podstawowe **etapy rozwoju sztuki teatralnej** XVIII – początku XX wieku: powstanie teatru publicznego; wielkie teatry dramatyczne – Aleksandryjski, Mały, Artystyczny; wybitne inscenizacje i wybitni aktorzy.

9. **Kultura Srebrnego Wieku:** podłoże filozoficzno-światopoglądowe, najważniejsze stowarzyszenia artystyczne („Argonawty”, „Mir iskusstwa”, „Sojuz russkich chudożników”, „Bubnowyj walet”, „Gołubaja roza” i inne); erupcja stylów i kierunków twórczości (impresjonizm, abstrakcjonizm, prymitywizm, ekspresjonizm, kubizm, futurizm, konstruktywizm, suprematyzm, „łucyzm”). Tradycja i nowatorstwo w kulturze: moderna, awangarda, filozofia religijna, symbolizm. Idea syntezy sztuk, jej geneza i konkretne przejawy. Ilustracja nowych tendencji (w muzyce: A. Skriabin, I. Strawiański, S. Rachmaninow), malarstwie (I. Lewitan, M. Wrubel, M. Niestierow, K. Malewicz, N. Gonczarowa, M. Łarionow, W. Kandinski, W. Tatlin) i poezji (A. Biły, A. Błok, W. Majakowski, W. Chlebnikow). S. Diagilew jako propagator sztuki rosyjskiej na Zachodzie i jego współpracownicy.

10. Osiągnięcia **kina radzieckiego** w latach 20. i 30. XX wieku

11. **Kultura totalitarna:** podłoże światopoglądowe, pojęcie socrealizmu, architektura, malarstwo, rzeźba, muzyka, fenomen pieśni masowej; mitologia totalitarna (Pawlik Morozow, Zoja Kosmodiemjańska, przodownicy pracy).

12. **Kultura późnego ZSRR (1956–1985):** rozwój kultury nieoficjalnej: samizdat, tamizdat, malarstwo i rzeźba nonkonformistyczne, poezja śpiewana; rozkwit sztuki teatralnej (G. Towstonogow, J. Lubimow, A. Efron); sukcesy sztuki filmowej (M.

Romm, M. Kałatozow, G. Kozincew, A. Tarkowski, S. Tałankin, I. Auerbach, E. Riazanow).

13. **Życie kulturalne emigracji** rosyjskiej w XX wieku: przyczyny emigracji, trzy fale przesiedleń, główne centra; główne nurty ideologiczne i estetyczne; najwybitniejsi przedstawiciele diaspory (oprócz pisarzy): S. Rachmaninow, I. Strawiański, F. Szalapin, S. Diagilew, V. Kandinsky, M. Chagall, N. Roerich, rodzina Struwe, N. Bierdiajew, W. Horovitz, W. Rostropowicz, R. Nuriejew, M. Barysznikow.

14. **Współczesna kultura masowa** – jej cechy szczególne. Sposoby pozyskiwania przez nią odbiorcy. Wykorzystanie podstawowych elementów postmodernizmu: intertekstualności, użycia gotowych klisz, nasycenia aluzjami, użycia różnych rodzajów gry.